

УДК 378.035:316.46(043.5)

**Олексій
Нестуля**

Ректор Полтавського університету економіки і торгівлі, доктор історичних наук, професор

**Світлана
Нестуля**

Доцент кафедри управління персоналом економіки праці та економічної теорії Полтавського університету економіки і торгівлі, доктор педагогічних наук

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ МОБІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ ЛІДЕРСТВА”

У статті автори розглядають мобільне навчання як форму ресурсно-орієнтованого навчання студентів університету під час вивчення дисциплін освітньої програми. Особливої актуальності вона набуває у зв'язку із загостренням ситуації з Covid-19 та необхідністю вдосконалення дистанційних форм навчання й надання освітніх послуг студентам закладів вищої освіти. На прикладі викладання дисципліни “Основи лідерства” у Полтавському університеті економіки і торгівлі автори пропонують способи організації мобільного навчання студентів заочно-дистанційної форми навчання в університеті. Представлено розроблений дистанційний курс та електронний посібник з дисципліни “Основи лідерства” для мобільних пристроїв.

Ключові слова: мобільне навчання, ресурсно-орієнтоване навчання, дистанційний курс, електронний посібник, лідерство, університет.

На сучасному етапі мобільне навчання вважаємо перспективним напрямом розвитку дистанційної освіти в закладах вищої освіти. Така увага до використання технологій мобільного зв'язку пояснюється темпами їх поширення, що

значно перевищують темпи розвитку інтернет-технологій. Ця потреба особливо загострилася з новими викликами через Covid-19 та необхідністю використання дистанційних форм навчання у вищій школі під час карантину.

Проблему організації мобільного навчання досліджували В. Биков, Н. Кононець, І. Золотарьова, В. Куклев, І. Сон, Н. Рашевська, О. Співаковський, А. Труш, Я. Федорова, А. Рахман, І. Сулейман, К. Петерс, Дж. Тракслер та інші вчені, які одноставні у тому, що запровадження мобільного навчання за допомогою сучасних мобільних пристроїв (телефонів, смартфонів, планшетів тощо) є ефективним способом розширення можливостей в отриманні студентами знань, формуванні умінь і навичок зі здобування інформації з навчальною метою. З дидактичних позицій дослідницьку увагу обов'язково слід звертати на розширення можливостей у здобутті знань та підвищенні якості навчального процесу, чому може посприяти й організація мобільного навчання студентів у сучасному університеті.

Аналіз праць науковців свідчить, що поняття “мобільне навчання” (*mobile learning, m-learning*) вживається на позначення використання мобільних і портативних ІТ-пристроїв у навчанні. Дослідниця К. Петерс наголошує, що мобільні пристрої продукують унікальні освітні можливості, а саме: мобільність; соціальну інтерактивність; інформаційну чутливість; зв'язок з різними пристроями для збору інформації й даних та мережами; індивідуалізацію навчання¹. На думку І. Сон, мобільне навчання — природний процес передачі і сприйняття інформації, що використовує потребу в комп'ютерному спілкуванні, еволюцію технічних засобів навчання і можливості інформаційно-телекомунікаційних технологій; природні схильності людини спрямовуються на те, що необхідно вивчити². Дослідник В. Куклев мобільне навчання розуміє як електронне навчання за допомогою мобільних пристроїв, незалежне від часу і місця, з використанням спеціального програмного забезпечення на педагогічній основі міждисциплінарного і модульного підходів³. Дж. Тракслер вважає, що мобільне навчання змінює повністю процес навчання, оскільки мобільні пристрої модифікують не тільки форми подачі матеріалу і доступу до нього, а й сприяють створенню нових форм пізнання і менталітету⁴.

¹ Peters K. m-Learning: Positioning educators for a mobile, connected future / Kristine Peters // The International Review of Research in Open and Distributed Learning. — 2007. — Vol. 8, No 2.

² Сон И.С. Мобильное обучение в изучении иностранных языков / И.С. Сон // Теория и практика образования в современном мире : материалы III междунар. науч. конф., Санкт-Петербург, май 2013 г. — СПб. : Реноме, 2013. — С. 164—167.

³ Куклев В.А. Становление системы мобильного обучения в открытом дистанционном образовании : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / В.А. Куклев. — Ульяновск, 2010. — 46 с.

⁴ Traxler J. Current State of Mobile Learning [El. resource] / J. Traxler // Mobile Learning: Transforming the Delivery of Education and Training. 2009. — URL: <http://www.aupress.ca/index.php/books/120155>.

Н. Рашевська та інші вчені визначають мобільне навчання як інноваційний освітній підхід, на основі якого в університетах створюється нове навчальне середовище, де студенти можуть отримати доступ до навчальних матеріалів у будь-який час та в будь-якому місці, що робить процес навчання більш привабливим, демократичним, комфортним і стимулює студента до самоосвіти та навчання протягом усього життя⁵.

Погоджуємося з позицією Н. Кононец, яка переконливо доводить, що мобільне навчання є формою ресурсно-орієнтованого навчання у вищій школі і трактується як система організаційних і дидактичних заходів, котрі базуються на використанні мобільних ІКТ та мобільних педагогічних програмних засобів навчання⁶.

Мета пропонованої статті — представити назагал досвід упровадження мобільного навчання студентів ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет економіки і торгівлі” на прикладі вивчення дисципліни “Основи лідерства”.

Розглядаючи у нашому дослідженні мобільне навчання як форму ресурсно-орієнтованого навчання в університеті, як систему організаційних і дидактичних заходів, які базуються на використанні мобільних ІКТ, мобільних педагогічних програмних засобів навчання та спрямовані на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти, наведемо ті переваги, які спонукали нас до упровадження цієї форми навчання в освітньому процесі Полтавського університету економіки і торгівлі: дозволяє застосовувати в навчанні новітні технології, використовувати в навчанні портативні пристрої; передбачає доступ до Інтернету на території усього університетського кампусу; мобільне навчання добре підходить для молоді; дає можливість значно знизити витрати; передбачає нові способи розробки навчального контенту; дозволяє студентам ефективно працювати на відстані.

Враховуючи викладене вище, ми спробували організувати мобільне навчання наших студентів на прикладі вивчення дисципліни “Основи лідерства”.

Як зазначає Н. Кононец, для організації мобільного навчання в університеті мають бути виконані такі організаційно-методичні умови:

⁵ Рашевська Н.В. Мобільні інформаційно-комунікаційні технології навчання вищої математики студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н.В. Рашевська. — Київ, 2011. — 21 с.; Управління інформаційними технологіями вищих навчальних закладів : навч. посіб. / О.В. Співаковський, Я.Б. Федорова, О.О. Глуценко, Н.А. Кудас. — Херсон : Айлант, 2010. — 302 с.

⁶ Ресурсно-орієнтоване навчання студентів в умовах здоров'язбережувального освітнього середовища / М.В. Гриньова, Н.В. Кононец, М.М. Дяченко-Богун, Л.М. Рибалко // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2019. — Т. 72. — № 4. — С. 182—193; Кононец Н.В. Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів дис. ... д-ра пед. наук / Н.В. Кононец. — Полтава, 2016. — 473 с.

- 1) наявність мобільних пристроїв у студентів та викладачів;
- 2) наявність розроблених електронних освітніх ресурсів (електронних підручників та посібників, освітніх вебсайтів, дистанційних курсів);
- 3) забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та студентом.

У цілому аналіз технічних можливостей для упровадження мобільного навчання показав, що студенти та викладачі університету на 100 % забезпечені сучасними мобільними пристроями з доступом до Інтернету (виконання умови 1).

Проблема створення електронних освітніх ресурсів була вирішена шляхом створення дистанційного курсу “Основи лідерства” та електронного посібника “Основи лідерства” для мобільних пристроїв.

Так, для створення дистанційного курсу “Основи лідерства” ми обрали платформу дистанційного навчання Moodle (модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище). Moodle — це безкоштовна, відкрита система управління навчанням. За допомогою такої системи можна створювати електронні навчальні курси, проводити як аудиторне навчання, так і навчання на відстані. Цей програмний продукт створений відповідно до стандартів інформаційних освітніх систем та відповідає таким характеристикам: інтеропераційність, багаторазове використання, адаптивність, довговічність, доступність, економічна ефективність. Викладачі можуть широко використовувати Moodle для створення дистанційних курсів, завантаження файлів і створення уроків, ведення форумів та чатів, проведення тестувань та іспитів, швидкої і зручної зміни навчальних матеріалів, встановлення терміну виконання завдань тощо⁷. Для отримання доступу до дистанційного курсу “Основи лідерства” студент має бути зареєстрований та здійснити вхід до Головного центру дистанційного навчання ВНЗ Укоопспілки “Полтавський університет економіки і торгівлі” за адресою: <http://el.puet.edu.ua/>. На допомогу студентам та викладачам розроблено детальні методичні рекомендації щодо роботи у системі Moodle: http://el.puet.edu.ua/sites/default/files/instr_teacher.pdf.

Головна сторінка дистанційного курсу “Основи лідерства” у системі Moodle представлена на рис. 1.

Як видно з рис. 1, навігація дистанційним курсом здійснюється за допомогою навігаційної панелі, розташованої зліва. Структуру дистанційного курсу “Основи лідерства”, яка відображає його зміст та доступна через навігаційну панель, складають *організаційний (вступний) блок дистанційного курсу* (Вступ; Методичні рекомендації до курсу; Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів; Перелік питань для підсумкового контролю; Тематика курсових робіт; Блог; Новини; Глосарій; Персоналії) та *блоки*

⁷ Нестуля С.І. Дидактичні засади формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту в освітньому середовищі університету : дис. ... д-ра пед. наук / С.І. Нестуля. — Полтава, 2019. — 700 с.

Рис. 1. Головна сторінка дистанційного курсу “Основи лідерства”

модулів: Модуль 1 (теми 1—4), Модуль 2 (теми 5—7), Модуль 3 (теми 8—10).

Обстоюючи позицію вітчизняного дидакта В. Бондаря⁸, що дидактична одиниця є найменшою частиною навчальної інформації, необхідної для сприйняття, аналізу та засвоєння студентами, розглянемо для прикладу дидактичні одиниці модуля дистанційного курсу (рис. 2): Методичні рекомендації до модуля, Тема № 1 (Структура), Методичні рекомендації до теми, Опорний конспект до теми № 1, Навчальні матеріали до теми № 1, Графіко-схематичний конспект до теми № 1, Список літератури до теми до теми № 1, Практичні завдання до теми № 1, Тестування до теми № 1, Приклади студентських робіт, Варто переглянути, Варто прочитати (Фрагменти до теми 1).

Сукупність дидактичних одиниць складає загальний зміст навчання дисципліни “Основи лідерства” відповідно до робочої програми. Проаналізуємо детальніше зміст модулів дистанційного курсу.

Перший модуль “Лідерство в сучасній управлінській парадигмі” вводить студентів у проблематику лідерства, визначаючи змістовну сутність цього феноменального, але реально ефективного процесу. Його ефективність залежить від знань основних складових та принципів застосування у практичній

⁸ Бондар В. Дидактика / В. Бондар. — К. : Либідь, 2005. — 264 с.

Рис. 2. Структура дистанційного курсу “Основи лідерства”

діяльності. Тому в першому модулі розглядаються теми: “Мій лідерський потенціал”, “Лідерство і менеджмент”, “Стилі лідерства” та виконуються практичні завдання до тем.

Теми № 1 та № 2 першого модуля допоможуть студентам розібратися із дефініціями поняття “лідерство”, з його класифікацією, місцем у системі інших дисциплін, визначити об’єкт і предмет курсу, класифікацію, з’ясувати основи управління та лідерства: владу та вплив, їх взаємозалежність, визначити, чим нова парадигма лідерства XXI ст. відрізняється від старої, характерної для XX ст. Порівнюючи менеджмент та лідерство, студенти отримають чітке бачення функцій різних процесів і ефективність конкретних ролей у відповідних ситуаціях.

Вивчаючи третю тему модуля — “Стилі лідерства” — студенти звертають увагу на довготривалі дослідження, які визначили поведінку лідера у двох напрямках: “орієнтацію на людей” та “орієнтацію на завдання”. Докладно вивчити модуль допоможуть методичні рекомендації, запропоновані окремо до кожної теми.

У другому модулі “Особистість лідера” студенти знайомляться із структурою особистості лідера, різними підходами до її вивчення. Приділяється увага вивченню основ когнітивної складової особистості лідера. Здійснюється робота з ментальними моделями. Визначаються експериментально особисті якісні характеристики. Студенти вивчають когнітивну складову особистості

лідера, його поведінкові установки, Я-Концепцію, визначають локус контролю лідера та знайомляться з ціннісними основами особистості лідера. Цей модуль спрямований на відкриття невичерпних джерел особистісних ресурсів, які доцільно розвивати, щоб досягати поставлених у житті та професії цілей.

У третьому модулі “Лідерство: організаційний аспект” чотири теми. У темі “Комунікативні навички лідера” студенти познайомляться зі складовими комунікативного процесу, щоб зрозуміти, що ефективна комунікація — основа досягнень будь-якої організації на різних рівнях. Студенти дізнаються, від чого залежить процес обміну інформацією і як зробити його результативним; як впливає вербальна та невербальна комунікація на розуміння послідовниками завдань лідера; опанують найпотрібнішу техніку для управління будь-якого рівня — уміння слухати, а також покрокові етапи успішного спілкування з аудиторією.

Як створювати команду, які етапи її формування, які виклики можуть очікувати лідера на кожному з етапів студенти дізнаються у темі “Лідер і команда”. Як створити команду, захоплену своєю справою та ефективну в досягненні цілей, як правильно розподіляти ролі у команді й утримувати єдність команди — все це у матеріалах та завданнях до теми. Організаційне лідерство починається з розуміння лідером власної місії та місії організації. Як правильно формулювати місію, як діяти, щоб місія не залишилася лозунгами на папері, а жила у серцях працівників організації — розкривають дві наступні теми “Лідер як соціальний архітектор” та “Лідер і корпоративна культура”. Про основи формування стратегії та корпоративної культури, яка забезпечить поступальний розвиток на довгі часи, познайомлять студентів матеріали тем та завдання до них, виконуючи які, студенти практично зможуть дати відповідь на низку питань, що забезпечать змістовну діяльність і зроблять життя наповненим і щасливим.

Таким чином, зміст дистанційного курсу “Основи лідерства”, відображений у трьох модулях, безпосередньо спрямований на формування лідерської компетентності студентів у процесі вивчення дисципліни⁹.

Слід особливо підкреслити, що дистанційний курс, створений у системі Moodle, реалізує принцип гіпертекстовості навчального контенту (можливість перегляду навчального матеріалу за гіперпосиланнями)¹⁰. Такі гіперпосилання у тексті навчальних матеріалів (рис. 3) можна знайти у межах усього курсу.

⁹ Нестуля С.І. Дидактичні засади формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту в освітньому середовищі університету : дис. ... д-ра пед. наук / С.І. Нестуля. — Полтава, 2019. — 700 с.

¹⁰ Кононець Н.В. Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів дис. ... д-ра пед. наук / Н.В. Кононець. — Полтава, 2016. — 473 с.

Основи лідерства 2017-2018 н.р.

На головну ► Архів ► 2018 ► Основы лидерства 2017-2018 н.р. ► ТЕМА 1. Мій лідерський потенціал ► Методичні рекомендації до теми № 1

НАВІГАЦІЯ

На головну

- Інформаційна панель
- Сторінки сайту
- Поточний курс
 - Основы лидерства 2017-2018 н.р.
 - Учасники
 - Відзнаки
 - ТЕМА 1. Мій лідерський потенціал
 - Методичні рекомендації до теми № 1
 - Опорний конспект до теми 1
 - Графіко-схематичний конспект до теми 1
 - Фрагменти до теми 1
 - Практичне заняття №1
 - Тест 1
 - Список літератури до теми № 1
 - Exercise №1. My Leadership Potential
 - Test to topic 1 a)
 - Test to topic 1 b)

«МІЙ ЛІДЕРСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

План

1. Дієфініції лідерства.
2. Місце лідерства в системі дисциплін. Об'єкт та предмет курсу.
3. Класифікації лідерства.
4. Нова парадигма лідерства.

гіперпосилання на файли

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ № 1

Перша тема «Лідерство в сучасній управлінській парадигмі» в структурі має одну лекційну тему та дві практичних: «Мій лідерський потенціал» та «Лідерство і менеджмент». Роботу над першою темою практичного заняття розпочинає із ознайомлення з планом. Перегляньте запропонований список літератури до теми. Ознайомтеся із текстом лекції: «Лідерство в сучасній управлінській парадигмі» та з інформаційними джерелами: з гл. 1. «Зачем переходить к лидерской модели в жизни?», «Курс на лидерство: Альтернатива иерархической системе управления компанией» – с.19-20. **Ознайомтеся з фрагментом № 1** на гл.1 «Система лидерства в жизни». Книга «Лідерство на все времена: Результаты сегодня – Лекция на лекции» – с.18-20.

Ознайомтеся з фрагментом № 2.

Не сумнівайтесь у вашому розумінні системності усіх процесів, в яких перебуває людина. Система живої природи, що пов'язана із походженням життя і підтримки життєдіяльності впливає на людину. Людина створює систему неживої природи для власного комфортного існування, починаючи від першого знаряддя праці і до сучасних космічних апаратів і речей побутового використання. Будь-яка людина є частиною соціальної системи. Отже усі три системи впливають на людину і людина впливає на всі системи. Див. Монографія Маца К.О. Системи неорганічні, органічні і соціальні: свойства и принципы организации. – К. Издательство географической литературы «Обрії», 2008 – 196 с. – С.81-88. **Ознайомтеся з фрагментом № 3**.

Зрозуміти значення діяльності людини та її щоденний вплив на перетворювальні процеси тривалоземельних систем покликана перша тема. Вивчивши яку, ви зрозумієте який величезний потенціал вашої особистості що не реалізований.

Рис. 3. Гіперпосилання на текстові файли дидактичних одиниць

З урахуванням аналізу представлення навчального контенту, розробленого у системі Moodle дистанційного курсу, можемо стверджувати, що гіпертекстовість курсу визначається такими його характеристиками: *нелінійність* (вибір довільної і зручної навігації у межах дистанційного курсу); *зв'язаність* (використання системи гіперпосилань, навігаційних панелей та інтерактивних кнопок як засобів зв'язування навчального контенту); *структурованість* (побудова дистанційного курсу у вигляді деревоподібної структури і зручне розташування навчального матеріалу на його сторінках, що полегшує процес розроблення дистанційного курсу як гіпертекстового середовища); *наповненість різномірними зв'язками* (за допомогою гіперпосилань у дистанційному курсі пов'язуються фрагменти тексту з аудіо, відеофайлами, графічні зображення з презентаціями тощо); *змістова повнота* (зв'язування всіх необхідних складових дистанційного курсу у цілісну нерозривну систему)¹¹.

Безперечно, у відкритому середовищі дистанційного курсу користувачам відводяться відповідні ролі: *адміністратор* здійснює будь-які зміни у середовищі дистанційного навчання та відповідає за належне функціонування дистанційного курсу, його налаштування і коректність даних, що містяться на

¹¹ Кононець Н.В. Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів дис. ... д-ра пед. наук / Н.В. Кононець. — Полтава, 2016. — 473 с.

сайті, а також реєстрацію користувачів; *викладачі-тьютори* — це викладачі ЗВО, фахівці-практики, які можуть бути залучені до викладання дисципліни “Основи лідерства”, які отримали право доступу до дистанційного курсу; *студенти*, котрі вивчають дисципліну “Основи лідерства”.

Представлений дистанційний курс “Основи лідерства” є потужним дидактичним ресурсом для формування лідерської компетентності студентів у середовищі університету, який повністю забезпечить всі види занять із дисципліни. Він включає: засоби вивчення теоретичних основ дисципліни (інформаційна складова); засоби підтримки практичних занять, виконання курсових робіт, проєктів, індивідуальних завдань (практико-орієнтована складова); засоби контролю знань (складова контролю); засоби інтерактивної взаємодії тандему “студент — викладач” (інтерактивна складова); методичні рекомендації щодо вивчення як всієї дисципліни, так і її модулів (методична складова); засоби управління процесом вивчення дисципліни (керуюча складова).

Для створення електронного посібника “Основи лідерства” для мобільних пристроїв ми використали програму Dr.Explain — додаток для створення файлів довідки (help-файлів), довідкових систем, онлайнкерівництв користувача, посібників і технічної документації до програмного забезпечення та технічних систем. Як показує практика, Dr.Explain зручно використовувати для створення довідкових файлів СНМ, друкарської документації, електронних книг, що уможливорює його використання і для створення гіпертекстових електронних освітніх ресурсів. Електронні освітні ресурси, створені у цій програмі, можна зберігати у двох форматах (PDF та HTML), що повністю вирішує проблему їх використання на різних видах сучасної комп’ютерної техніки: на стаціонарних комп’ютерах, ноутбуках, нетбуках, планшетних комп’ютерах Apple, смартфонах, iPhone тощо¹². На рис. 4 продемонстровано електронний посібник з дисципліни “Основи лідерства” (автори О. Нестуля, С. Нестуля, Н. Кононець), який є гіпертекстовим середовищем файлу формату PDF¹³.

Для навігації у межах підручника використовуються навігаційна панель, гіперпосилання, автоматизований зміст та смуги прокрутки для переглядання сторінок. Структура електронного посібника: титульна сторінка, зміст, слово до студента, 10 тем, практичні заняття, тренінги, теми науково-дослідної роботи, методики активізації навчання, список літератури. Ці сторінки відображені на навігаційній панелі зліва — це *перший рівень*. *Другий рівень* — це сторінки додаткових матеріалів для вивчення теми (графіко-схематичний контекст, практичне завдання, методичні рекомендації та тест), які можна відобразити на панелі, натиснувши кнопку “+”. Зазначимо, що сторінка “Зміст”

¹² Кононець Н.В. DR.EXPLAIN як ефективний засіб створення електронних навчальних ресурсів для ресурсно-орієнтованого навчання / Н.В. Кононець // Комп’ютер у школі та сім’ї. — 2014. — № 6 (118). — С. 35—40.

¹³ Нестуля О.О. Основи лідерства : ел. посіб. для самостійної роботи студентів / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля, Н.В. Кононець. — Полтава : ПУЕТ, 2018. — 241 с.

електронного посібника формату PDF створюється програмою автоматично, відображаючи автоматизований зміст із гіперпосиланнями та нумерацією сторінок. Якщо виникає необхідність у створенні власних гіперпосилань на сторінках тем, то для вставки гіперпосилання слід використати кнопку “Ссылка” панелі інструментів Редактора контенту. Діалогове вікно, що з’явиться, дасть можливість зв’язати частину тексту опису із зовнішньою адресою URL або внутрішнім вузлом проекту, а також видалити непотрібне посилання. Такими посиланнями є перехід до дистанційного курсу, який можна здійснити з титольної сторінки електронного посібника.

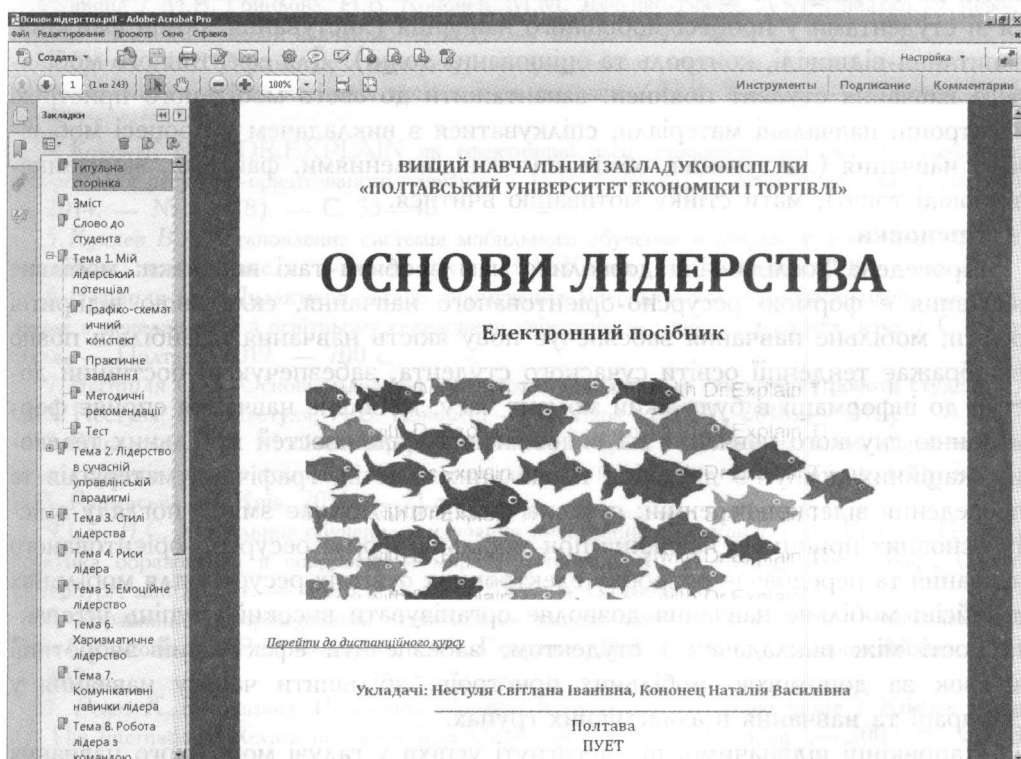

Рис. 4. Електронний посібник з дисципліни “Основи лідерства”

Варто підкреслити, що для мобільного навчання необхідно створювати електронні засоби навчання у таких форматах, які підтримуються мобільними пристроями. Популярними і доступними сьогодні є гіпертекстові навчальні матеріали у форматі PDF. Наголосимо, що цей електронний посібник ефективно і повноцінно функціонує в будь-якому сучасному браузері.

Зворотний зв’язок між студентом та викладачем доцільно організувати за допомогою сучасних інфокомунікацій: електронна пошта, сервіси Google (чат,

відеоконференції), соціальні мережі, Viber, Skype, Telegram тощо. Ці сервіси та їх можливості у плані організації інтерактиву вирішують сьогодні питання організації швидкого зворотного зв'язку з викладачем (листування, обмін файлами, відеодзвінки тощо).

Отже, щоб організувати мобільне навчання в університеті, викладач повинен: мати (розробити) електронні засоби навчання у форматі PDF (від окремих файлів лекцій, практичних, індивідуальних завдань до повноцінних електронних підручників, посібників та навчально-методичних комплексів дисципліни); надати доступ до цих матеріалів студентам (розмістити на власному сайті, на сторінці у соціальній мережі або на сайті університету); спілкуватися зі студентами у процесі мобільного навчання (листування, обмін файлами, запитання-відповіді, контроль та оцінювання тощо). Для ефективного мобільного навчання студент повинен: завантажити до свого мобільного пристрою електронні навчальні матеріали; спілкуватися з викладачем у процесі мобільного навчання (листування, обмін sms-повідомленнями, файлами, запитання-відповіді тощо); мати стійку мотивацію вчитися.

Висновки

Проведене дослідження дозволило нам зробити такі висновки: мобільне навчання є формою ресурсно-орієнтованого навчання, складовою відкритої освіти; мобільне навчання забезпечує нову якість навчання і найбільш повно відображає тенденції освіти сучасного студента, забезпечуючи постійний доступ до інформації в будь-який момент часу; мобільне навчання сприяє формуванню гнучкого навчання на основі нових можливостей мобільних телекомунікаційних послуг з доставки навчальних текстів, графічних матеріалів та проведення відеоконференцій; сучасна дидактика зазнає змін з погляду змісту основних принципів навчання при мобільній формі ресурсно-орієнтованого навчання та передбачає розробку електронних освітніх ресурсів для мобільних девайсів; мобільне навчання дозволяє організувати високий ступінь інтерактивності між викладачем і студентом; забезпечити ефективний зворотний зв'язок за допомогою мобільних пристроїв; збільшити частку навчання у співпраці та навчання в академічних групах.

Наприкінці відзначимо, що досягнуті успіхи у галузі мобільного навчання з часом стануть більш вагомими. Особливої актуальності набуває ця форма навчання у зв'язку із викликами сучасності, зокрема загостренням проблеми з Covid-19 та потребою пошуку спілкування й підтримки пізнавальної діяльності студентів, які прагнуть до формування компетентностей, пов'язаних ефективним прийняттям рішень та реалізацією лідерського потенціалу. Отже, зростатиме ефективність та суспільне визнання цієї форми навчання. І ми з оптимізмом долаємо проблеми, що виникають на цьому шляху і вирішуються спільними зусиллями закладів вищої освіти та органів управління освітою. На черзі вирішення питання координації та методичного забезпечення мобільного навчання; розробка комплексного підходу до створення національного на-

вчально-наукового інформаційного середовища України, яке б включало телекомунікаційну інфраструктуру, інформаційні ресурси освіти та науки, мережі електронних бібліотек, міжуніверситетські віртуальні лабораторії; приєднання до європейських навчально-наукових мереж та інформаційних ресурсів; формування та вдосконалення дидактичного забезпечення для мобільної форми навчання.

Список використаних джерел:

1. Бондар В. Дидактика / В. Бондар. — К. : Либідь, 2005. — 264 с.
2. Ресурсно-орієнтоване навчання студентів в умовах здоров'язбережувального освітнього середовища / М.В. Гриньова, Н.В. Кононець, М.М. Дяченко-Богун, А.М. Рибалко // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2019. — Т. 72. — № 4. — С. 182—193.
3. Кононець Н.В. Дидактичні основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу студентів аграрних коледжів дис. ... д-ра пед. наук / Н.В. Кононець. — Полтава, 2016. — 473 с.
4. Кононець Н.В. DR.EXPLAIN як ефективний засіб створення електронних навчальних ресурсів для ресурсно-орієнтованого навчання / Н.В. Кононець // Комп'ютер у школі та сім'ї. — 2014. — № 6 (118). — С. 35—40.
5. Куклев В.А. Становление системы мобильного обучения в открытом дистанционном образовании : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / В.А. Куклев. — Ульяновск, 2010. — 46 с.
6. Нестуля С.І. Дидактичні засади формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів з менеджменту в освітньому середовищі університету : дис. ... д-ра пед. наук / С.І. Нестуля. — Полтава, 2019. — 700 с.
7. Нестуля О.О. Основи лідерства : електронний посіб. для самостійної роботи студентів / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля, Н.В. Кононець. — Полтава : ПУЕТ, 2018. — 241 с.
8. Рашевська Н.В. Мобільні інформаційно-комунікаційні технології навчання вищої математики студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Н.В. Рашевська. — Київ, 2011. — 21 с.
9. Сон И.С. Мобильное обучение в изучении иностранных языков / И.С. Сон // Теория и практика образования в современном мире : материалы III междунар. науч. конф., Санкт-Петербург, май 2013 г. — СПб. : Реноме, 2013. — С. 164—167.
10. Управління інформаційними технологіями вищих навчальних закладів : навч. посіб. / О.В. Співаковський, Я.Б. Федорова, О.О. Глущенко, Н.А. Кудас. — Херсон : Айлант, 2010. — 302 с.
11. Peters K. m-Learning: Positioning educators for a mobile, connected future / Kristine Peters // The International Review of Research in Open and Distributed Learning. — 2007. — Vol. 8, No 2.
12. Traxler J. Current State of Mobile Learning [El. resource] / J. Traxler // Mobile Learning: Transforming the Delivery of Education and Training. 2009. — URL: <http://www.aupress.ca/index.php/books/120155>.

Надійшла до редакції 10.08.2020

Oleksiy Nestulya, Svitlana Nestulya. *The Experience of Mobile Learning Implementation for University Students at the Discipline "Fundamentals of Leadership"*

In the article the authors considers the mobile learning as a form of resource-oriented learning for university students in the disciplines within the educational pro-

gram. It is becoming especially relevant due to the aggravation of the situation with Covid-19 and the need to improve distance learning and provide educational services to students of higher education institutions. The authors offers the ways to organize mobile learning for distance learning students on the example of teaching the discipline "Fundamentals of Leadership" at Poltava University of Economics and Trade. There are offered a complete distance course and an e-manual of the discipline "Fundamentals of Leadership" for mobile devices.

Key words: mobile learning, resource-oriented learning, distance learning, e-manual, leadership, university.